

PAPER DETAILS

TITLE: 2020-2021 YILLARINDA "SCYTHIA" BIENALI'NDE SERGILENEN SANATSAL DOKUMA
ESERLER

AUTHORS: Selen ÇOLAK,Servet Senem UGURLU

PAGES: 271-298

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2281579>

2020-2021 YILLARINDA “SCYTHIA” BİENALİ’NDE SERGİLENEN SANATSAL DOKUMA ESERLER

Selen ÇOLAK Servet Senem UĞURLU***

Öz

Uygurlık tarihi boyunca insanlar, korunmak, giyinmek ve barınmak gibi gereksinimlerini çeşitli dokusal yüzeyler ile karşılamıştır. Gelişim süreciyle birlikte elde ettiği doğal malzemeler ve boya, baskı, nakış gibi tekniklerle tekstil örneklerini oluşturmuşlardır. İnsanlar yaptıkları bazı tekstilleri ise birer sanat eserine dönüştürmüşlerdir. Dokumacılık tarihi incelediğinde, her kültür ve coğrafyada yaşayan insanların, yaşadıkları dönemin şartlarına göre farklı hammadde, teknik, ifade biçimi kullanıldıkları görülmektedir.

İnsanlar dokumalarında temel dokuma teknikleri kullanmışlardır. Bu temel tekniklerin ilki ve en dayanıklısı bezayağıdır. Bu teknikle yapılan dokumalarda atkılar çözgülerin görülmeyeceği kadar sıkıştırılırsa kilim olur. Kilim tekniği, tüm dünyada en yaygın olarak kullanılan dokuma teknikleri arasındadır. Bu tekniğin Anadolu, Asya, Avrupa, Afrika, Amerika gibi dünya üzerinde çok farklı yerlerde kullanıldığı bilinmektedir. Dünyada devam eden geleneksel iz, yaşamda değişim ve gelişimler, farklılaşan sanatsal ve estetik bakışlar etkisinde, tekstil sanatı eserlerinde kilim tekniği ve türevleri tekrar tekrar kullanılmaktadır.

İlk olarak 1962 yılında Lozan Bienali ile başlayan tekstil sanatı sergilerinin benzerleri tüm dünyada belirli ülke ve kuruluşlarca yapılmaktadır. Bu sergilerden biri de 1995 yılında başlayarak günümüze kadar periyodik olarak devam eden, çok sayıda ülkeden sanat eserlerinin ön jürili elemeye katıldığı "İskit" Uluslararası Bienal Sempozyumu, Tekstil ve Elyaf Sanatı Konferans ve Sergisi etkinliğidir.

Bu makale; “İskit” Uluslararası Bienal Sempozyumu, Tekstil ve Elyaf Sanatı Konferans ve Sergisi kapsamında düzenlenmiş 2020-2021 yıllarına ait üç sergide kilim / tapestry tekniği kullanılarak yapılmış yeni çalışmaları bir araya getirmektedir. Sanat eserlerinde kullanılan tekniğin ortak olması göz önünde tutulmuştur. İnsanların kullandığı en eski tekniklerin uluslararası sanat eserlerinde kullanılmaları, günümüz yansımaları ve bağlantılarının incelenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tekstil, Sanat, Scythia, Bienal, Dokuma

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı, Halı-Kilim ve Geleneksel Kumaş Desenleri Programı, İstanbul. selen-colak@hotmail.com / ORCID: 0000-0002-8382-4501.

** Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, İstanbul. senem-ugurlu@windowslive.com / ORCID: 0000-0003-2307-9623.

ARTISTIC WOVEN WORKS THAT EXHIBITED AT THE “SCYTHIA” BIENNIAL IN 2020-2021

Abstract

Throughout the history of civilization, people have met their needs such as protection, clothing and shelter with various textural surfaces. They created textile samples with natural materials and techniques such as dyeing, printing and embroidery, which they obtained with the development process. People have turned some of their textiles into works of art. When weaving history is examined, it is seen that people living in every culture and geography use different raw materials, techniques and expressions according to the conditions of the period they live in.

People used basic weaving techniques in their woven. The first and most durable of these basic techniques is plain weave. In weaving made with this technique, if the wefts are so compressed that the warps are not visible, it becomes a kilim. Kilim technique is among the most widely used weaving techniques all over the world. It is known that this technique is used in many different places in the world such as Anatolia, Asia, Europe, Africa and America. Kilim technique and its derivatives are used repeatedly in textile art works under the influence of the continuing traditional trace in the world, changes and developments in life, and differing artistic and aesthetic views.

The textile art exhibitions, which first started with the Lausanne Biennial in 1962, are held by certain countries and organizations all over the world. One of these exhibitions is the "Scythian" International Biennial Symposium, Textile and Fiber Art Conference and Exhibition event, which started in 1995 and continues periodically until today, in which works of art from many countries participate with preliminary jury selection.

This article, The “Scythian” International Biennial Symposium brings together new works made using the kilim / tapestry technique in three exhibitions for the years 2020-2021, organized as part of the Textile and Fiber Art Conference and Exhibition. It has been taken into account that the technique used in the works of art is common. It is aimed to use the oldest techniques used by people in international works of art, to examine today's reflections and connections.

Keywords: Textile, Art, Scythia, Biennial, Weaving.

Giriş

İnsanlık tarihinin en önemli kültür aşamalarından olan dokumacılık, insanın yaşadığı olumsuz ortamlardan kendisini korumak, onları yaşanır duruma getirmek, mekân içerisinde yalıtımı güçlendirmek ve süslemek için vazgeçilmez olgulardır. Dokumalar zamanla sosyo-kültürel etkilerle insanın bir yere ait olduğunu belirlemede de kullanılmıştır. Bunlar, temelde kirkitli, mekikli ve özel yapılı dokumalarla çeşitlenmektedir.

Kirkitli dokumalarda en sık tercih edilen tekniklerden olan kilim tekniği, tüm dünyadaki dokumalarda da görülmektedir. “*Kilim sözcüğü, Orta Asya’dan Doğu Avrupa’ya kadar olan coğrafyada ve Kuzey Afrika’nın bir bölümünde farklı telaffuzlarla, hecelemelerle kullanılan haysız dokunan yaygıların genel ifadesidir*” (Atlıhan 2011: 36).

Kilimler geleneksel yaşamın vazgeçilmez bir ögesidir. Öncelikle kilimlerin hafif olması nedeniyle onların fonksiyonellikleri ön plana çıkmaktadır. “*Geleneksel göçer ve yerleşik yaşamda kilim ve kilim benzeri dokuma çeşitleri çok kullanılmıştır... Kilim ve kilim türü sayılan bu dokumalara desen ve teknik benzerliklerle Orta Asya, Hindistan, Mısır, Avrupa, İskandinav ülkeleri ve Amerika gibi birçok yerde rastlanmaktadır*” (Uğurlu 1997: 1009). Kilimler, insanların gelenek ve görenekleri doğrultusunda dokunmaktadır. Bu dokumalar geçmişten günümüze gelen bir köprü ve görsel belgelerdir. Kilim tekniği, dünyada yaygın olarak kullanılmaktadır.

Taperstrylerde kilim tekniği kullanılmasına karşın, dokumalarda bu teknik kullanılarak resimsel ya da sanatsal etki yansıtılmaya çalışılmaktadır. Resimsel etkinin yakalanması için dokuma sırasında farklı kenetlemeler kullanılmaktadır. Kilim tekniğinin kilimlerde kullanılmasında ise işlevselliğinin yanı sıra bezeme / süsleme unsuru olmasına da önem verilmiştir. Çağdaş sanat kapsamında yapılan tapestrylerde estetik ve görsellik ön planda olurken kilimlerde fonksiyonellik önceliklidir.

Tapestry ve kilim dokumaları karşılaştırılsa ikisi de ısı yalıtımı sağlamaktadır. Ancak tapestryler daha çok kişisel olarak yapıldığı için dokuyanın kimliği bilinmektedir. Kilimlerde ise genellikle yapanın kimliği belli değildir. Ancak motif ve desenlerden dokumacının kimliğini yakınları tahmin edilebilir.

1962 yılında düzenlenen Lozan Tapestry Bienali’nde sergilenen bazı eserler teknikleri ile dikkat çekmiştir. Bu eserlerde çoğunlukla geleneksel kilim tekniği kullanılmıştır. Bu bienalde sergilenen sanat eserlerinde dokusal yüzey oluşturma tekniklerinin yanında kilim tekniğinin kullanılması, tekstil sanatına ivme kazandırmıştır.

Günümüzde devam eden bienal, trienal ve özel olarak düzenlenen sergilerde kilim ve tapestry kavramlarının aynı ve daima iç içe olduğu görülmektedir. 1995 yılında Ukraynalı Ludmila Egorova ve Andrew Schneider’in çabaları ve girişimleri ile başlatılan “Scythia” uluslararası tekstil sanatı ve sergileri günümüze kadar düzenlenmiş olup tekstil sanatçıları ve

meraklıları için dünyanın önemli ve periyodik etkinlikler düzenleyen merkezlerinden biri olmuştur.

Bu araştırmada 2020-2021 yıllarında “Scythia” Bienali’nde sergilenen eserlerden tapestry ve kilim teknikli eserler incelenecek ve sanatsal dokumalar hakkında bilgi verilecektir. Sergilenen sanatsal dokumalarda kullanılan kilim ve tapestry teknikleri hakkında benzerlikler vurgulanacak, üç sergiden seçilen eserler incelenecektir.

Tapestry / Goblen

Çok sayıda insan için tapestry sözcüğü, Avrupa’da resimsel olarak dokunmuş dokumaların görüntülerini çağrıştırırsa da bu teknikler, dünyanın her yerindeki dokumacılar tarafından kullanılmıştır. Terim, bir tarz ya da görüntüye değil, bir dokuma yapısına gönderme yapmaktadır (Mallet 2000: 72).

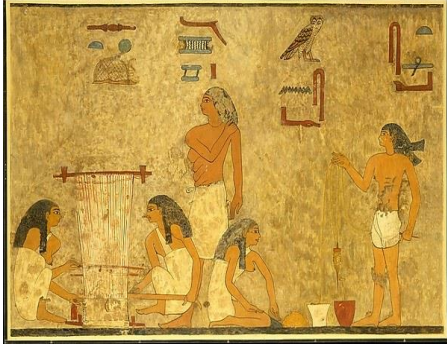
Tapestryde dokuma genellikle atkı yüzlüdür. *“En temel anlamıyla "kilim" terimi, bazen geleneksel bir dokumada bazen de bir tapestryde de kullanılsa da tapestrylerde kullanılan teknik, kilim tekniğidir”* (Mallet 2000: 72). Bununla birlikte geleneksel dokumalarda kullanılan kilim tekniği, dokuyan ya da kullanan insanlar için yaşamlarını kolaylaştıran fonksiyonel özellikler göstermektedir.

Tapestry’nin *“daha çok figüratif desenlerin uygulandığı çeşitli ilik yok etme tekniklerinin kullanıldığı Çin’den Peru’ya İskandinavya’dan Kuzey Afrika’ya, dünyanın pek çok yerinde çok eski zamanlardan bu yana uygulanan atkı yüzlü dokuma türü”* (Balpınar 1982: 116) olduğu bilinmektedir. Mısır’da M.Ö. 1500’e tarihlenen bir mezar duvarında dokuyucu ve dokuma tezgahının resmedildiği bir duvar resmi bulunmuştur (Atlıhan 2011: 68).

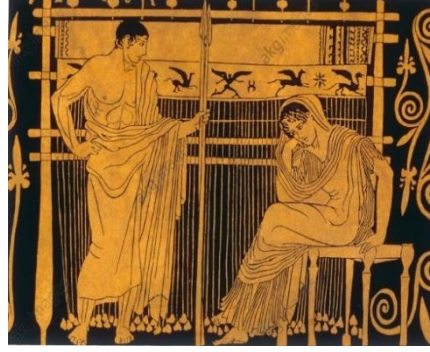
Tapestrylerde malzeme olarak yün ve ayrıntılar için beyaz ham pamuk kullanılmıştır. 15. yüzyıldan itibaren tapestrylerde ipek ve kılaptan malzeme de kullanılmaya başlanmıştır. 1962 tarihli Lozan Bienali’nden itibaren yün, pamuk, kumaş, keçe, çeşitli lif ve iplikler kullanıldığı görülmektedir.

Tekstil sanatı için kullanılan malzemeler arttıkça ve çeşitlendikçe sanatçılar farklı malzeme arayışına başlamış, günümüze kadar gelen süreçte tapestrylerde başlıca grubu iplikler oluştursa da bunların yanı sıra kumaş parçası, metal, kâğıt, plastik, ağaç kabuğu, ahşap, deri gibi çeşitli malzemeler kullanılmıştır.

Tablolarda boya ile yapılmış çeşitli renk geçişleri, tapestrylerde farklı renkteki ipliklerle dokunarak yapılmıştır. Malzemenin kendisi kullanıldığı için, resim sanatına gerçeklik kazandırmıştır. Geleneksel örneklerden etkileşim sağlanmasıyla resim sanatı zenginleşmiştir. Tapestrylerde atkı, çözgü, üretilecek eser, sanatçının kişisel seçimine göre değişmekte, çeşitli malzemeler serbest ve dönemin sanat anlayışına uygun şekilde güncellenerek kullanılabilir.

Resim 1. Eski Mısır'da M.Ö. 1500'e tarihlenen dokumacıları gösteren duvar resmi, <https://ghorbany.com/inspiration/ancient-history-of-egyptian-weavers> , 28.02.2022

Resim 2. Kırmızı figürlü “Penelope ve Telemachos” isimli seramik vazoda Penelope tezgâhı, M.Ö. 5. yüzyıl, the Museo Archeologico in Chiusi, <https://www.akg-images.com/archive/-2UMDHUREZ2KY.html> , 02.02.2022

Soğuğu fazla olan kuzey ülkelerinde soğuktan yalıtım sağlamak için mekânların iç duvarlarında tapestry dokumalar kullanılmıştır. Ayrıca kilise, şapel, katedral gibi dini yapılar ile saray, şato, kale, malikâne gibi yapıların duvarlarında tapestryler sıklıkla tercih edilmiştir. Hatta bazı ressamın tabloları tapestry olarak dokunmuştur.

Fransa Aubusson'da dokuma geçmişi 15. yüzyıla uzanan bir yerleşim biriminde, üretim kalitesinin üstünlüğü 1665 yılında Aubusson “Royal Manufacture of Tapestries” ismiyle tescillenmiş, kasabada Aubusson üretimi yapılan çok sayıda tapestry atölyeleri tarafından üretim devam etmiş, Abusson tapestryleri Avrupa'da tasarımlarıyla özellikle iç mekânlarda tercih edilen dokumalar olmuşlardır (Simonet, Gerard, Giraud 2019: 5). Tapestry dokumalar, Ortaçağ bitiminden 19. yüzyıla kadar iç mekân mobilyalarında döşemelik ve perdelik kumaş gibi amaçlarla da kullanılmıştır. Tablo gibi dokunan tapestry dokumalar döneme ait bir resim tablosu kadar bilgi içermektedir. 18. yüzyılda başlayan Sanayi / Endüstri Devrimi nedeniyle el dokumacılığı zarar görmüştür. 18. yüzyıldan sonra endüstri devrimiyle ve çeşitli olayların yaşanması nedeniyle tapestryler eski önemini yitirmiştir.

19. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere'de William Morris tarafından başlatılan Arts&Crafts Movement / Sanatlar ve El Sanatları Akımı ve William Morris'in Merton Abbey isimli atölyeyi kurması sayesinde değişmiş, tapestry dokumalar yeniden popüler olmuştur. Bu akım, Jugendstil / Art Nouveau akımını da etkilemiştir. 1919 yılında Walter Gropius tarafından el sanatı ve sanatı birleştirmek için kurulan Bauhaus, “Sanat toplum içindir” düşüncesiyle sanat eğitimi vermiş ve yönlendirilmiştir. Bauhaus Okulu'nun sanatın her alanında etkili olduğu görülmüştür. Bauhaus Okulu'ndaki tapestry çalışmalarıyla eski dönemleri gibi aktif şekilde dokumalar üretilmeye başlanmıştır.

20. yüzyılda Fransız Jean Lurçat sayesinde tapestry geleneği tekrar gündeme gelmiştir. Bu dönemde ressamlar resimlerini dokuma tekniğiyle yorumlamış ya da dokutturmuşlardır. “Lurçat tapestryi bir duvar olarak tanımlarken, Le Corbusier de tapestryi taşınabilir duvar olarak tanımlamaktaydı. Morris, Lurçat, soyut sanatın dâhilerinden Kandinsky, Itten, Le Corbusier gibi sanatçıların deneyseelliği, temel eğitimi, sanatsal dokumaların gelişiminde özgün ve çağdaş yorumlarla ifade edilmesinde etkili olmuştur” (Özkan 2011: 87). Özellikle Matisse gibi ressamların sayesinde oryantalist anlayıştaki resimlerin ifade aracı olarak dokumaların kullanıldığı görülmüştür.

20. yüzyıldaki dünya savaşları ile 1960’lı yıllar sonrası süreç içerisinde yapılan sanatsal tekstiller, dünya sanatına önemli değerler sağlamıştır. 1962 yılında düzenlenen Lozan Tapestry Bienali ile dönüm noktası yaşanmıştır. 1962-1995 yılları arasında düzenlenen Lozan Tapestry Bienali günümüz tekstil sanatı örneklerinin temelini atmıştır. Lozan Bienallerinde eserleri sergilenen tekstil sanatçılarından Magdalena Abakanowicz’in bakış açısını, Aydın Uğurlu’nun “Sanat Çevresi” dergisinde yayınlanan “El Dokumacılığı Sanatında Çağdaş Yorumlar” başlıklı makalesinde şöyle aktarmıştır:

“Uygarlığımızın başından beri bize eşlik etmiş olan el dokumacılığı modası geçmiş diye düşünülür. Dokuma bir süs elemanı olma ve resmi kopya etmesinden önce, insanı koruyan bir örtüyü ve onu düşman ortamda koruyordu. Ben yapıtlarımda bu ilkeyi göstermek istedim ve üç boyutlu dokumalarımı duvardan kurtarıp onları duvar ve çadır gibi diktim ve içine insanın girip dokusal yüzeyi hissedebileceği büyüklükte dokudum. Elle dokunmuş her santimetrekare, doğa elemanı gibi birbirine benzemez. Ben insanın duyu dünyasını, vücudun bir sanat eserine dokunma etkisiyle genişletmek istiyorum” (Uğurlu 1985: 60).

New Age akımıyla farklı kültürlerin birleşimi, mistik yaklaşımlar ve yeni perspektiflerle düşüncelerin yayılması tekstil sanatında yeni yaklaşımlar oluşturmuştur. Tüm bunlara ek olarak, Avrupa’da başlayan hippie kavramı ve yaşam biçimi ile kültürlerin birleşmesine neden olmuş, bu dönem gençleri arasında kilimler ve etnik olan çok sayıda örnek değer kazanarak popüler olmuştur.

Kilim ve tapestry kavramlarının aslında her daim iç içe olduğu günümüz bienallerinde de görülmektedir. Türk dokuma tarihinin engin ve derin bilgileri, evrensel “tekstil sanatı” bağlamında 1970 ve sonrasında aktif olarak üretilmeye başlanmıştır. Buna ön ayak olanlar sanatçı ve akademisyenlerdir.

Kilim

Kilimler, göçebe kültürü yaşam tarzına özel ve çeşitli kullanım amaçları için üretilmiş havsız kirkitli dokumalardır. Asya Anadolu kilimlerinin köken ve gelişimiyle ilgili yapılan araştırmalarda, bir grubun Anadolu’dan yayıldığı, diğer grubun ise halılarda olduğu gibi Orta Asya’dan gelen göçebe Oğuz boyları aracılığıyla Anadolu’ya geldiği bilinmektedir.

Geleneksel havsız kirkitli dokumalarda en yaygın kullanılan ve bilinen teknik kilimdir. Kilim temel olarak iki ağızlık temelinde çözgü ve atkı hareketleriyle bezayağı dokuma örgüsünde dokunmaktadır. Kilimin ön yüzü ve sırtı aynı görünümündedir. Dokuma sırasında çözgüler, atkılara göre çok gergin, çözgü sıklığına göre atkı sıklığı daha çok ve atkılar çözgüleri örtmektedir (Uğurlu 1988: 193). Kilimler bezayağı dokuma örgüsünde dokunmasına karşın atkılar kirkitle sıkıştırılarak kilim yüzeyinde çözgülerin görünmediği, atkılarının görüldüğü geleneksel bir dokumadır. Bu nedenle kilim, atkı yüzü bir dokuma olarak kabul edilmektedir (Uğurlu 2018: 4).

“Motif ve desen kompozisyonuna göre kilim dokunurken; dokumada kullanılan renkli atkı iplikleri motif sınırlarındaki çözgülerden döndürülerek dokunur. Motifler kilim tekniğine uygun olmadığında ise motif sınırlarındaki çözgü aralarında “ilik” olarak isimlendirilen boşlukların oluşmasına neden olur. Bir santimetreden fazla olan çözgü boşluklarını oluşmasını engellemek için “kenetleme” yapılmalıdır. Bunun için motif iplikleri ile motif sınırlarında, diğer motifin ipliği ile çeşitli bağlantılar yapılmakta ve motiflerin çevrelerinde istenmeyen dikey boşluklar önlenmeye çalışılmaktadır” (Uğurlu 2018: 4-5).

Kilimlerde uzun iliklerin oluşturulması hata olarak görüldüğü için dokuma tekniğine uygun motifler kullanılmaktadır. Bunlar ise; farklı uygulama çeşitleri ile yapılır. Kilimlerde ilikler aza indirmek ve kenetlemeler yapmak için çeşitli uygulamalar görülmektedir. Bunlar ilikli kilim, iliksiz kilim, eğri atkılı, ek atkılı, atkılarının çift kenetlenmesi, atkılarının tek kenetlenmesi, sarma kontürlü, eğri atkılı kontürlü ve atkılarının aynı çözgüden dönerek iliklerin yok edildiği uygulamalardır (Balpınar Acar 1982: 45-54).

Günümüz kilimlerinde, klasik etkisi olması açısından hala aynı malzeme ve tekniklerden yararlanılmaktadır. Anadolu kilimleri, onları dokuyanlar tarafından kişisel kullanım için dokunmuştur ve folklorik özellikler taşımaktadır. Halk sanatının ulusal sanata, ulusal sanatın ise güzel sanatlara taşınması önemlidir.

İskit / Scythia ve Sanatı

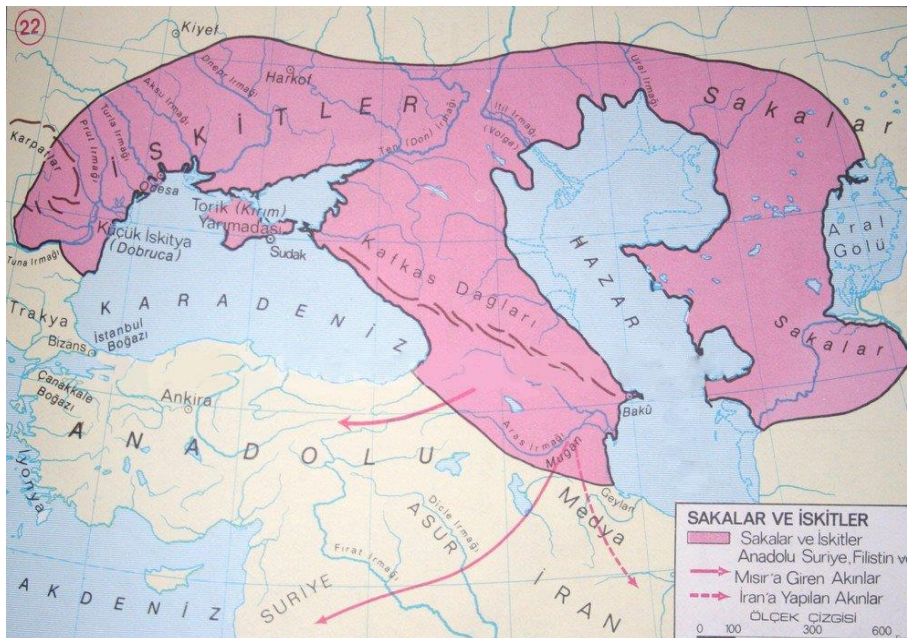
“Orta Asya’da Türk kültürünün başlangıcı “Ön Türkler” olarak kabul edilen İskitlere dayanır. Yaklaşık olarak M.Ö. 8. yüzyılda tarih sahnesine çıkan ve M.S. 3. yüzyıla kadar hakimiyetlerini devam ettiren İskitler, doğuda Çin Seddi’nden batıda Tuna nehrine kadar uzanan geniş bir sahada varlıklarını korumuşlardır” (Begiç 2017: 20). İskitler yaklaşık olarak 7000 kilometreden fazla bir alana yayılmışlardır. Bu nedenle İskitler birçok farklı kavim ve devlet tarafından bilinmekte ve onların kültürel yapıtları ve isimlerinden bahsedilmektedir.

Kuzeydoğu Asya’da İskitler, Sakha adıyla bilinmektedir. Sakhaların sözlü edebiyatı, folklor, dans ve müzik gelenekleri zengindir (Berkmen 2017: 80-81). Yaşamlarını hayvancılıkla sağlayan İskitlerin ilk yurtlarının Güney Sibirya çevresindeki bozkırlar olduğu

düşünülmektedir. M.Ö. 8. yüzyılın başlarında sebebi hala net bilinmeyen bir göç gerçekleştirmişler ve Karadeniz'in kuzeyindeki bozkırlara göç etmişlerdir.

M.Ö. 6. yüzyılda ticaret yapan ve denizlerle ilgilenen İyonların ilgisini çekmiş ve Karadeniz’de koloni şehirleri oluşturarak; Olbia ve Pantikapaion’u kurmuşlardır. Burada tek başlarına güçlü olmadıklarını fark eden İyonlar bölge kontrolünü ve düzenini sağlayacak bir güce ihtiyaç duyduklarından o dönemde organize ve düzenli yapıları nedeniyle İskitleri kullanmışlardır. Bu dönemde İskitler, askeri bir güç olmanın ötesinde siyasi anlamda da varlıklarını sürdürmüşlerdir (Yılmaz 2002: 33).

M.Ö. 1000 yıllarında göçebe insanlar, Ural-Alтай Dağlarından Avrasya bozkırlarına doğru yayılmıştır. Karadeniz bölgesi taraflarında en ünlüleri İskitlerdir (Linduff, Robinson 2022: 4). Karia-Halikarnassos’da M.Ö. 490 yılında doğan Herodotos, Skyth soyundan gelen Massagetler’den bahsetmiştir. Kafkaslarda çok ve çeşitli insan grupları olduğunu yazmıştır. *“Buralılar bu yaprakları dövüp su ile karıştırırlar ve giysileri üzerine hayvan resimleri yaparlar; bu hayvan resimleri yıkanmakla çıkmaz, hatta sanki yünle işlenmiş gibi, dokuma eskiyinceye kadar öyle durur”* (Herodotos 2018: 109).

Harita 1. İskitler ve Sakalar'ın yaşadıkları coğrafyaların haritası

<https://www.tarihlisanat.com/iskitler-sanat-siyasi-sosyal-hayat/> , 22.02.2022

Herodotos, Med kralı Kyros ile savaşı ve onu yenen Massagetlerin ünlü kraliçesi Tomris’ten de bahsetmiştir. Massagetlerin giyim kuşam ve yaşam tarzlarının Skythler gibi olduğunu, hatta en değerlileri olan atlara binebilmek için pantolonu icat ettiklerini, tanrı olarak Güneş’e taptiklarını, atlı /süvari ve yaya / piyade olarak savaşabildiklerini, savaşırken ok, kargı ve sagaris adlı baltalarını, ülkelerinde demir ve gümüş olmadığı için silahlarını altın ve bakırdan yapmış olduklarını yazmıştır (Herodotos 2018: 113-114). “Orta Asya Türk sanatının özünü oluşturan Hayvan Üslubu İskit döneminde yaygın olarak kullanılmış ve daha sonraki Türk topluluklarının sanat anlayışını etkilemiştir” (Begiç 2017: 22).

Kullanım eşyaları üzerine uyguladıkları “hayvan üslubu” onların sayesinde tüm Avrupa’ya yayılmıştır. “Büyük Göçler” ile Orta Asya’dan Hazar Denizi kuzey ve güneyinden göç ederek Avrupa’ya gelen İskitler; altın işleme, boyarmadde hazırlama, kumaş boyama gibi önemli bilgileri Avrupa’daki insanlara öğretmişleridir (Tekçe 1993: 52).

Orta Asya göçebe sanatı, özgün ve güçlü yaşam tarzıyla oluşturulmuştur. Bu kültür, inanç, günlük yaşam, giyim, savaş gibi olumlu-olumsuz etkenlerle oluştuğu için yerleşik kültür sanatından oldukça farklıdır. Göçebe kültürün sanatında yırtıcı ve yıpratıcı bozkır yaşamı içerisinde “yaşadıkları dünyayı anlatan doğal olarak mücadeleci, dinamik, güçlü, hayat dolu, hayal gücü çok gelişmiş ve inançları ile mükemmel bir bütünlük sağlayan özgün bir sanat anlayışı ortaya koyar” (Özkeçeci 2004: 99).

Hayvan üslubu eserlerinde, hayvanların kendilerine has özellikleri, hırs, korku, çeviklik, hantallık gibi kavramlar ile sanatçılar tarafından görselleştirilmiştir (Özkeçeci 2004: 99). İskitlerde geyik, dağ keçisi, at, kartal benzeri kuş, hayat ağacı, ağaç ve ejder motifleri, arkeolojik buluntularda görülmektedir (Özkeçeci 2004: 71-90). Halı doküma geleneği ise Oğuz boylarının göçleriyle Orta Asya ve Kafkasya’dan Avrupa’ya gelmiştir (Tekçe 1993: 53-54).

İskitler, “göçebe”, “avcı göçebe”, “atlı göçebe” olmak üzere üç gruptur ve Orta Asya Bakır Çağından beri giysilerini hayvan motifleri, vücutlarını ise hayvan döğmeleri süslemişlerdir. Hayvan motiflerini görselleştirirken doğal görünümüyle ya da stilize ederek kullandıkları bilinmektedir.

“M.Ö. 5.-4. yüzyıla ait Kırım Boğazı etrafındaki kurganlardan çıkan ve ticaret malzemesi olduğu anlaşılan buluntular, hiçbir dönemde bu kadar çeşitli ve kaliteli olmamıştır.... Don nehri ağzındaki Tanais; Kerch Boğazı’ndaki Pantikapaion, Bug nehri ağzındaki Olbia, Asya, Balkanlar, Mezopotamya ve Anadolu arasındaki ticaretin kavşak noktasını oluşturdu” (Yılmaz 2002: 33).

Dönemin Podolia ve günümüzün Kiev bölgesinde, Grek sanatçılara ait olduğu düşünülen çok sayıda amfora arkeolojik buluntu olarak çıkartılmıştır. İyonların bölgede olması sanatsal açıdan gelişim sağlamıştır. İskitler, Greklerle iletişime geçtiklerinde, o döneme kadar sadece

vahşi hayvanları ve hayvan davranışlarını betimlerlerken etkileşim sonucunda sosyal yaşamı tasvir eden sahneleri de eserlerinde görselleştirmeye çalışmışlardır (Yılmaz 2002: 33).

M.Ö. 5. ve 4. yüzyıldaki Solokha buluntuları arasındaki bir tarakta Makedon bir süvari ile iki İskitlinin savaşı tasvir edilmiştir. Bu betimleme sahip oldukları bozkır kültürünün getirdiği hayvan üslubunu hatırlatmaktadır. *“İskitlerin bir kültür oluşturmalarından en belirleyici öğeleri olan seramik üretimi ve ev mimarisinde büyük değişiklikler gözlemlenmeye başlar. Kalıcı kütük evler yerlerini, çarçabuk toplanarak kaldırılabilen direksiz çadırlara bıraktılar”* (Yılmaz 2002: 34).

Resim 3. Savaş sahneli altın İskit tarağı, M.Ö. 5. yüzyıl geç dönem – M.Ö. 4. yüzyıl erken dönem, Hermitage Museum, <https://www.thecollector.com/who-were-the-scythians/>, 30.02.2022

Resim 4. Kırım bölgesinde yapılan kurgan kazısında bulunan arkeolojik buluntuların in-situ /kazi sırasındaki durumları (Yılmaz 2002: 31)

Halk yarı göçebe ve yerleşik yaşam kurmaya çalışanlar olarak ayrılmıştır. Bu da köy yaşamının sağlam bir temelini olması ve ardından şehir hayatının yerleşmesiyle devam etmiştir. Dini inançları gereği Şaman öğretilerle uyguladıkları çeşitli ritüellerde, hayvan bilinciyle bütünleştikleri için çeşitli hayvan postları ve aksesuarları kullanmıştır.

Kullandıkları eşyalarını bile hayvan motifleriyle süslemişlerdir. Tüm bu örnekler resimsel kaynaklar olmuştur. *“Göçebelerin kullandığı hayvan motifleri, Mısır ve Mezopotamya’dakiler gibi durağan değillerdir; aksine, sanatçı sanki bir hareketin anını yakalamış gibi figürleri dondurmuştur. Bu üslup, Demir Çağına gelindiğinde İç Asya’daki yerli boylar arasında filizlenmişti, karşılıklı ilişkiler sonucunda gelişti ve tüm bozkır coğrafyasına yayıldı”* (Yılmaz 2002: 36).

Resim 5. Pazırık halısı, M.Ö. 5.-4. yüzyıl, 183 x 200 cm, Altay Bölgesi, Pazırık Höyüğü No.5, Hermitage Museum, Env. No. 1687-93,

<https://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/digital-collection/25.+archaeological+artifacts/879870> ,
21.02.2022.

Resim 6. Pazırık kilim ayrıntısı, M.Ö. 5.-4. yüzyıl, Altay Bölgesi, Pazırık Höyüğü No.5, Hermitage Museum, Env. No. 1687-93,

<https://pano.hermitagemuseum.org/3d/html/pwoaen/main/#node78>, 27.02.2022

Slavca sınır bölgesi anlamına gelen Ukrayna adı, Kazak ismiyle aynı dönemde ortaya çıkmıştır. Türkçe, öncü keşif birlikleri için kullanılan bu isim, “hafif süvari” anlamındadır. Ukrayna ismi ilk kez 1462 yılında Kör Vassili’nin hükümdarlığı döneminde Rus kroniklerine kaydedilmiştir (Atabinen 1987: 90). İskitlerle ilgili ilk bilimsel notlar, Smolensk rahibi Andrei Lyzlov tarafından yazılan 1692 tarihli “History of the Scythians” isimli kitapta anlatılmaktadır. Bölgede yapılan kazılar, bu dönemde olmasına karşın tarihi bölgeler define hırsızları tarafından talan edilmiş ve arkeolojik eserler kaçırılmıştır (Yılmaz 2002: 39).

“1718 yılına gelindiğinde soygun işi öyle rayından çıkmış bir halde ilerliyordu ki I. Petro, bütün yeraltı zenginliklerinin Rusya’nın malı olduğunu ve izinsiz yapılacak her türlü kazının şiddetle cezalandırılacağı elinde bu tür malzeme bulunan herkesin, bunları derhal Petersburg’a göndermelerini gerektiren bir kanun çıkarmak zorunda kalmıştı. Bu talandan kurtulan malzemeler bugün, St. Petersburg’da bulunan Hermitage Müzesi’nde I. Petro Koleksiyonu adı altında sergilenmektedir” (Yılmaz 2002: 39).

Kırım bölgesindeki önemli kurganların bir bölümü, Rus Çarlığı Dönemi’nde kazılmıştır. Bu dönemlerde İskitlerin, Slav ve Rusların ataları olduğu düşünülmekteydi. “Kuban nehri civarında, Azak denizinin hemen kuzeybatısında, Kırım Yarımadası’nda ve bir miktarda Kiev’in doğusunda kalan bölgelerde yoğun olarak İskit kurganlarına rastlanmaktadır” (Yılmaz 2002: 39). İskitlerin yaptığı göçlere katılmayan bazı gruplar, İç Asya’da kaldı.

“En başta, bölgenin jeopolitik yapısı Kırım-Kafkas kuşağında olduğu kadar stratejik bir öneme sahip değildi. Çinlilerin de burada bir siyasi oluşum olarak kabul ettikleri ilk devlet, Hun İmparatorluğu adını taşıyordu. Dolayısıyla Greklerin İskitlerden bekledikleri ile, Çinlilerin bölgeden beklentilerini bire bir uyuşmasa da Hunlar sağlıyordu. Böylece bölgede kalan İskitler, önce Hun, daha sonra Göktürk gibi çok geniş coğrafyalara hâkim olacak Türk devletleri arasında karıştılar” (Yılmaz 2002: 40).

1764 yılında Çariçe II. Katherina, Rusya ve Ukrayna’yı birleştirdi. Ukrayna’nın güneyindeki bölgelerde yeni eyaletler kurdu. Ukrayna 1775-1918 yıllarında Rus Çarlığı tarafından yönetildi. 20. yüzyılda tüm Avrupa’da olduğu gibi Ukrayna’da da milliyetçilik arttı. Ocak 1919 tarihinde Ukrayna Milli Cumhuriyeti kuruluşunu ve bağımsızlığı ilan etti. 18 Mart 1921 tarihinde Polonya ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği arasında imzalanan Riga Antlaşması sonucunda Polonya’ya Batı Ukrayna üzerinde hâkimiyet tanındı. II. Dünya Savaşı’nın sonucunda Batı ve Doğu Ukrayna, Stalin yönetiminde kaldı. 1980-1990 yılları arasında Sovyet lider Mihail Gorbaçov tarafından yapılan reformlar sonucunda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği idaresindeki milletler bağımsızlıklarını istediler. Muhalefeti temsil eden demokratik bloğun uzun süren girişimleri sonucunda Ukrayna, 24 Ağustos 1991 tarihinde bağımsızlığını ilan etti (Öztürk 2002: 74-75).

Harita 2. Ukrayna haritası, <https://geology.com/world/ukraine-satellite-image.shtml> , 22.02.2022

Doğu Avrupa’da başkenti Kiev olan Ukrayna; kuzeyde Belarus, kuzeydoğu ve doğuda Rusya, batıda Polonya, Macaristan, Slovakya, güneybatıda Romanya ve Moldova ile komşudur. Yüzölçümü bakımından Avrupa kıtasının Rusya’dan sonra ikinci büyük ülkesi olan Ukrayna’nın yüzölçümü 603.638 km² ve nüfusu 46 milyon civarındadır. Akarsu bakımından zengin ülkenin coğrafi yönden %95’i düzlüklerden oluşmakta ve Ukrayna nüfusunun %68’i şehir merkezlerinde yaşamaktadır. Ukrayna ekonomisi için tarım ve sanayi önemlidir (Kurt 2012: 72).

Ukrayna’nın sanat alanında gelişimleri incelenirse; Yeni Ukrayna Ulusal Cumhuriyeti tarafından güzel sanatlar eğitim hakkında atılan önemli adımlarından biri, 1917 yılının Aralık ayında Kiev şehrinde açılan “Ukrayna Devlet Sanat Akademisi” olmuştur. Akademi bünyesinde önemli sanatçı ve profesörler çalışmıştır. Sovyetlerin Ukrayna’yı işgalinden sonra 1920 yılında Ukrayna Devlet Güzel Sanatlar Akademisinin adı “Kiev Devlet Sanat Enstitüsü” olarak değiştirilmiştir. Ayrıca bu dönemde Harkov, Odessa ve Dnipropetrovsk şehirlerinde çeşitli alanlarda öğretim yapan yüksek sanat okulları açılmıştır.

1930 yılına gelindiğinde ise politik nedenler yüzünden sanatçı dernekleri dağıtılmıştır. Devletçe belirlenen milliyetçi üsluba uymayı reddeden ve baskı gören sanatçılar, 2. Dünya Savaşı öncesinde, önce Ukrayna’nın batısındaki bölgelere ardından Almanya, Avusturya gibi Batı Avrupa ülkeleri ile Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Güney Amerika ve Avustralya’ya göç etmişlerdir.

Bu tarihten sonra Ukrayna sanatı, farklı tarihlerde yaşanan iç ve dış etkenlerle birçok kültürün etkisinde gelişmiştir (Hordynsky 1984: 1). Güçlü temel sanat eğitimi aldıkları için, sosyalist Ukrayna sanat eğitimi daima güçlü olmuş ve önemli sanat eserleri oluşturmuşlardır.

Scythia Bienali’nde Sergilenen Doküma Eserler

Uluslararası Tekstil Sanatı Sempozyumu ve Sergisi "Scythia" sanatçılar, eğitim, moda ve kültürel miras grupları ile eğitim ve profesyonel atölye çalışmalarını içeren Avrupa düzeyindeki tek prestijli uluslararası tekstil sempozyumu ve sergisidir (<http://www.scythiatextile.com/index.html> , 22.02.2022). Bienal olarak yapılan bu etkinlik, aynı zamanda “Mini” ve “Micro” olarak iki farklı bienali de sürdürmektedir. Özellikle mini ve makro eserlerin global düzeyde desteklenmesi ve teşvik edilmesi önemlidir.

Bienal, 1995 yılında Ludmila Egorova ve Andrew Schneider’in özel girişimi ile başlatılmıştır. Ukrayna’da özel olarak düzenlenen ve her türlü baskıdan uzak ilk uluslararası sanat etkinliğidir, herhangi bir devlet kültür kurumuna bağlı yürütülmemektedir.

Günümüzde ise “Scythia Textile” tarafından düzenlenen tüm sergilerin organizatörlüğü, Ludmila Egorova, Anastasia Scheneider ve Andrew Schneider yapılmaktadır. Bu bienal, 1995 yılından beri farklı uluslararası tekstil sanat etkinliklerinde de düzenlenmiştir.

1995 yılında Fransa’da, Forum of Cultural Networks of the Council of Europe’da, 1996 yılında ABD’de Convergence’da, 1998 yılında İspanya’da, 1998 yılında Moldova’da, 1996, 1998, 2000, 2010’da İngiltere’de, 2001’de Avusturya’da, 2004’te Yunanistan’da, 2005, 2011’de Türkiye’de ve yine 2011’de Litvanya’da düzenlenmiştir (<http://www.scythiatextile.com/index.html> , 22.02.2022).

Serginin ilk amacı; “Scythia” Bienali’ni uluslararası düzeyde tutarak mümkün olduğunca geniş bir çevreye sunmak ve yaymaktır. Özellikle, Karadeniz ve Akdeniz’in kültürel bölgelerinin tekstiline ve tekstil sanatına odaklanarak işbirliği yapmak olduğu için öncelikle bu ülkelerden sanatçı ve uzmanlar davet edilmiştir. 1996’da birincisi düzenlenen Scythia Bienali’nden bu yana başta Karadeniz çevresindeki tekstil bölgeleri bilinçlendirdi ve daha eski tekstil etkinlikleri yenilendi. "Scythia" katılımcıları sayesinde Avrupa’da yeni etkinlikler ortaya çıktı.

Sergi organizatörleri, başta yakın çevredeki tekstil merkezi ülkelerden ve tüm bölgelerden gelen katılımcıları tanımaktan ve işbirlikleri kurmaktan, daha fazla meslektaş tanıtmaktan, onları ve sanat eserlerini görmekten mutluluk duymaktadır. Dünyanın her yerinden tekstil sanatçıları ve uzmanları, bu sempozyum, sergi ve atölyelere davetlidir.

1996’dan beri Arjantin, Ermenistan, Avustralya, Avusturya, Belçika, Beyaz Rusya, Bulgaristan, Brezilya, Kanada, Şili, Çin, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Almanya, Büyük Britanya, Yunanistan, Hong Kong, Macaristan, Hindistan, Endonezya’dan tekstil uzmanları katılmaktadır (<http://www.scythiatextile.com/index.html> , 22.02.2022).

Sergide, goblen / tapestry / kilim, batık, shibori, yorganlama, kırkyama, keçe, işleme, örme, aplike, kâğıt, üç boyutlu tekstil ve enstalasyon çalışmaları yer almaktadır. Sergi, var olan ve gelişime açık yeni sanatçıların tanıtılmasına ve halkın ulusal-uluslararası trendler hakkında bilgilendirilmesine yardımcı olmaktadır. Sempozyum, dünyada oluşan ve gelişen tekstil akımları, trend ve etkinlikleri öğrenmeye, daha fazla bilgi edinmeye ve bağlantıları geliştirme şansına fırsat tanımaktadır.

2020 Tekstil Bienali

2020 yılında düzenlenen 13. Uluslararası Çağdaş Tekstil Sanatı Bienali “Scythia 13” 6-18 Ağustos 2020 tarihlerinde Ivano-Frankivs’k, Ukrayna’da gerçekleştirilmiştir. Bienal sergisinin jüri değerlendirmeleri sonucunda, bu sergiye 30 ülkeden 103 sanatçının eserleri kabul edilmiştir (<http://www.scythiatextile.com/scythia-2020.html> , 22.02.2022).

Resim 7. “Scythia” 13. Uluslararası Çağdaş Tekstil Sanatı Bienali, 6 Haziran 2020 tarihinde açılış töreni, <http://www.scythiatextile.com/scythia-2020.html> , 12.02.2022.

Resim 8. “Scythia” 13. Uluslararası Çağdaş Tekstil Sanatı Bienali’nde sergi salonlarında sergilenen eserler, <http://www.scythiatextile.com/scythia-2020.html> , 12.02.2022.

Sergi için yapılan eserler, farklı tekniklerle oluşturulmuştur. Bunlar arasında kilim tekniğiyle dokunmuş olanlar çeşitlilikleriyle dikkat çekmektedir. Kilim dokuması tüm dünyada kullanılan bir teknik olup geleneksel örneklerde dokuyan ya da kullananın yaşamına fonksiyonellik ve konfor kazandırırken, sanatsal çalışmalarda kullanıldığında ise malzeme, teknik ya da tasarım özellikleri öne çıkarılmaktadır.

Resim 9. Dorothea Van De Winkel, “Blue Landscape II”, pamuk, yün, kilim tekniği, 100x120 cm, Belçika, <http://www.scythiatextile.com/scythia-2020.html> , 12.02.2022.

Resim 10. Monique Lehman, “Only You”, yün, rayon, tapestry, 150x80 cm, Amerika Birleşik Devletleri, Polonya, <http://www.scythiatextile.com/scythia-2020.html>

Dorothea Vann De Winkel, “Blue Landscape II” isimli resimsel çalışmasında; sanatçı tasarıma göre tek çözüğü üzerinde kesişen, eğri atkılı ve ilikleri yok edecek biçimde kilim dokuma teknikleri kullanılarak dokunmuştur.

Monique Lehman’ın “Only You” isimli çalışması; kenetleme, ilikleri yok edebilmek için tek çözüğü üzerinde kesişen ve eğri atkılı kilim tekniği ile sumak tekniği kullanmıştır.

Resim 11. Servet Senem Uğurlu,
“Like a Swan”, kilim dokuma ve
kırkyama, 55x43 cm, Türkiye,
[http://www.scythiatextile.com/scythia-
2020.html](http://www.scythiatextile.com/scythia-2020.html) , 12.02.2022.

Resim 12. Oksana Rybotyts'ka, “Life of a One Pear”, yün, akrilik,
120x120 cm, Ukrayna, [http://www.scythiatextile.com/scythia-
2020.html](http://www.scythiatextile.com/scythia-2020.html) , 12.02.2022.

Servet Senem Uğurlu, “Like a Swan” isimli resimsel özellik taşıyan çalışmasında; ilikleri yok edebilmek için tek çözüğü üzerinde kesişen ve eğri atkılı kilim tekniğine ek olarak zili ve sumak tekniklerini kullanmıştır. Ayrıca dokuma çevresine bordür olarak kırkyama tekniğiyle çerçeve yapmıştır.

Oksana Rybotyts'ka, “Life of a One Pear” isimli çalışmasında; ilikleri yok edebilmek için tek çözüğü üzerinde kesişen ve eğri atkılı kilim ile işleme etkisi verdiği zili ve sumak tekniklerini kullanmıştır.

Resim 13. Maryna Khrushch, “Disclosed”, pamuk, rayon, ağaç dalları, tapestry, 71×77 cm, Ukrayna, <http://www.scythiatextile.com/scythia-2020.html> , 12.02.2022.

Resim 14. Marta Bazak, “Number 9”, tapestry, 160x cm, <http://www.scythiatextile.com/scythia-2020.html> 12.02.2022.

Maryna Khrushch, “Disclosed” isimli çalışmasında; kullandığı ağaç dalları ile eserine üç boyut kazandırmıştır. Eserde verilmek istenen görselliğin yakalamak için tek çözgü üzerinde kesişen ve eğri atkılı kilim ve sumak tekniklerini kullanmıştır.

Marta Bazak, “Number 9” isimli çalışmasında; kilim, ilikleri yok etmek için tek çözgü üzerinde kesişen ve eğri atkılı kilim tekniği ile zili ve sumak tekniklerini kullanmıştır.

Resim 15. Heidi Flaxman, “Pisolitic Limestone”, akrilik kumaş, pamuk argaç, yün atkı, 28×28×10 cm, Great Britain, <http://www.scythiatextile.com/scythia-2020.html> , 12.02.2022.

Resim 16. Birgitta Hallberg, “Neighbor’s House 1”, yün, ipek, pamuk atkı, tapestry, 60×60 cm, Danimarka, <http://www.scythiatextile.com/scythia-2020.html> , 12.02.2022.

Heidi Flaxman, “Pisolitic Limestone” isimli çalışmasında; kilim, ilikli kilim, ek atkılı kilim, eğri atkılı kilim ve tek çözgü üzerinde kesişen ve ilikleri yok eden kilim tekniklerinden yararlanılmıştır.

Dokumanın dik durması için hazırlanan ızgara metal platform üzerine çözgülerin enstalasyonla yerleştirilmesi dikkat çekmektedir.

Birgitta Hallberg, “Neighbor’s House 1” isimli çalışmasında; kilim, ek atkılı, eğri atkılı ve tek çözgü üzerinde kesişen ve ilikleri yok eden kilim dokuma tekniklerinden yararlanmıştır.

2021 Mini Tekstil Bienali

2021 yılında 10’uncusu düzenlenen 10. Uluslararası Mini Tekstil Sanat Sergisi “Scythia” 1-15 Haziran 2021 tarihlerinde Ukrayna’nın Ivano-Frankivs’k şehrinde düzenlenmiştir. Serginin jüri değerlendirmeleri sonucunda, bu sergiye 35 ülkeden 131 sanatçının eserleri kabul edilmiştir (<http://www.scythiatextile.com/mini-2021.html> , 22.02.2022).

Resim 17. “Scythia” 10. Mini Tekstil Sanatı Sergisi 1 Haziran 2021 tarihinde açılış töreni,
<http://www.scythiatextile.com/micro-2021.html> ,
02.02. 2022

Resim 18. “Scythia” 10. Mini Tekstil Sanatı Sergisi
sergi salonlarında sergilenen eserler,
<http://www.scythiatextile.com/micro-2021.html> ,
02.02.2022

Resim 19. Tetiana Sosulina, “Towards the
Wind, Joy and Storm” pamuk, tapestry, 18×18
cm, Ukrayna,
<http://www.scythiatextile.com/mini-2021.html> ,
02.02.2022.

Resim 20. Agnieszka Chrzanowska-Malys, “Shrouded
in Dark Mist”, keten, yosun, tapestry, 30×30 cm,
Polonya, <http://www.scythiatextile.com/mini-2021.html> ,
02.02.2022.

Tetiana Sosulina, “Towards the Wind, Joy and Storm” isimli çalışmasında; kilim, ek atkı, eğri atkılı ve tek çözgü üzerinde ilikleri yok edecek şekilde kilim dokuma tekniklerinden

yararlanmıştır. Dokuma sırasında renkli atkıların sıklıkla değiştirilmesi ile dokumanın tasarımında çizgisel hareketler oluşturulmuştur.

Agnieszka Chrzanowska-Malys, “Shrouded in Dark Mist” isimli çalışmasında; alıslmış malzemenin dışında yosun, keten gibi doğal malzemeler kullanmıştır. Dokumada ilikli, kilim, ek atkılı, eğri atkılı ve tek çözgü üzerinde kesişen ve ilikleri yok eden kilim dokuma, sumak tekniklerinden yararlanmıştır.

Resim 21. Birgitta Hallberg, “My Father and His Brothers”, yün, keten, pamuk, tapestry, 20×20 cm, Danimarka, <http://www.scythiatextile.com/mini-2021.html>, 02.02.2022.

Resim 22. Paivi Vaarula, “Secret”, yün, doğal boyama, dokuma, 19×18×2 cm, Finlandiya, <http://www.scythiatextile.com/mini-2021.html>, 02.02.2022.

Birgitta Hallberg, “My Father and His Brothers” isimli çalışmasında; kilim, eğri atkılı ve tek çözgü üzerinde kesişen ve ilikleri yok eden kilim dokuma tekniklerinden yararlanmıştır.

Paivi Vaarula, “Secret” isimli çalışmasında; bezayağı tekniğinden yararlanmış ve yaptığı dokumayı çeşitli manipülasyonlar ve doğal boyarmaddelerle boyayarak tamamlamıştır.

Dokumada çözgü ve atkı tansiyonlarını farklılaştıran sanatçı, dokumanın üç boyutlu olarak biçimlenmesini sağlamıştır.

Resim 23. ve Resim 24. Olena Khavtura, “Melted Ice” ön ve arka yüzü, yün, dokuma, 30x30 cm, Ukrayna,
<http://www.scythiatextile.com/mini-2021.html> , 02.02.2022.

Olena Khavtura, “Melted Ice” isimli çalışmasında; ilikli, kilim, ek atkılı, eğri atkılı ve tek çözgü üzerinde kesişen ve ilikleri yok eden kilim dokuma tekniklerinden yararlanmıştır. Çerçeveyi önlü arkalı kullanarak iki dokumayı tek eserde bir araya getirmiştir.

Resim 25. Jennifer Lantz, “Into the Woods”, yün iplik, dokuma, 26x30 cm, Kanada,
<http://www.scythiatextile.com/mini-2021.html> , 02.02.2022.

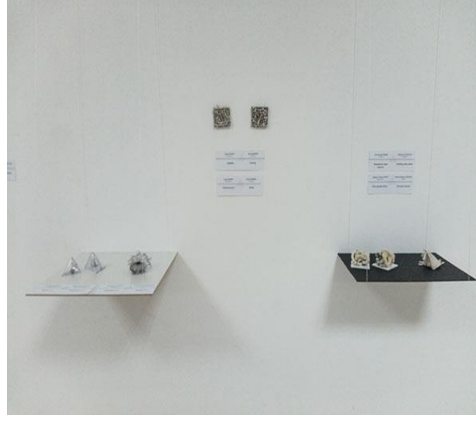
Jennifer Lantz, “Into the Woods” isimli çalışmasında bezayağı, kilim, ek atkılı, eğri atkılı ve tek örgü üzerinde kesişen ve ilikleri yok eden kilim dokuma yanı sıra cicim ve sumak tekniklerinden yararlanmıştır.

2021 Micro Tekstil Bienali

2021 yılında düzenlenen 2. Mikro Tekstil Sanat Sergisi “Scythia” 1-15 Haziran 2021 tarihlerinde Ukrayna’nın Ivano-Frankivs’k şehrinde düzenlenmiştir. Serginin jüri değerlendirmeleri sonucunda, bu sergiye 23 ülkeden 65 sanatçının eserleri kabul edilmiştir (<http://www.scythiatextile.com/micro-2021.html> , 23.02.2022).

Resim 26. “Scythia” Mikro Tekstil Sanatı Sergisi 1 Haziran 2021 tarihinde açılış töreni, <http://www.scythiatextile.com/micro-2021.html> , 02.02.2022

Resim 27. “Scythia” Mikro Tekstil Sanatı Sergisi sergi salonlarında sergilenen eserler, <http://www.scythiatextile.com/micro-2021.html> , 02.02.2022

Resim 28. Renata Meirelles, “Koru”, deri,
keten, lazer kesim, dokuma, 4×4×4,5 cm,
Brezilya, <http://www.scythiatextile.com/micro-2021.html> , 02.02. 2022

Resim 29. Servet Senem Uğurlu, “Textural Volume”,
pamuk, dokuma, 5×5×5 cm, Türkiye,
<http://www.scythiatextile.com/micro-2021.html> , 02.02. 2022

Renata Meirelles, “Koru” isimli çalışmasında kullandığı deriyi lazer kesimle kestirmiş, gibi teknolojik kolaylıklardan yararlanmıştır. Eserde yapılan dokumanın bazı çözümleri bu deri parçası üzerine açılan deliklerden geçirilmiş, dokuma kilim ve bezayağı teknikleri ile dokunmuştur.

Servet Senem Uğurlu, “Textural Volume” isimli çalışmasında kilim tekniğinden yararlanmış, dokuma tek parça halinde ve üç boyutlu olacak biçimde tasarlanmıştır. Dokumada Türklerin geleneksel evi, kıl çadıra gönderme yapılmaktadır.

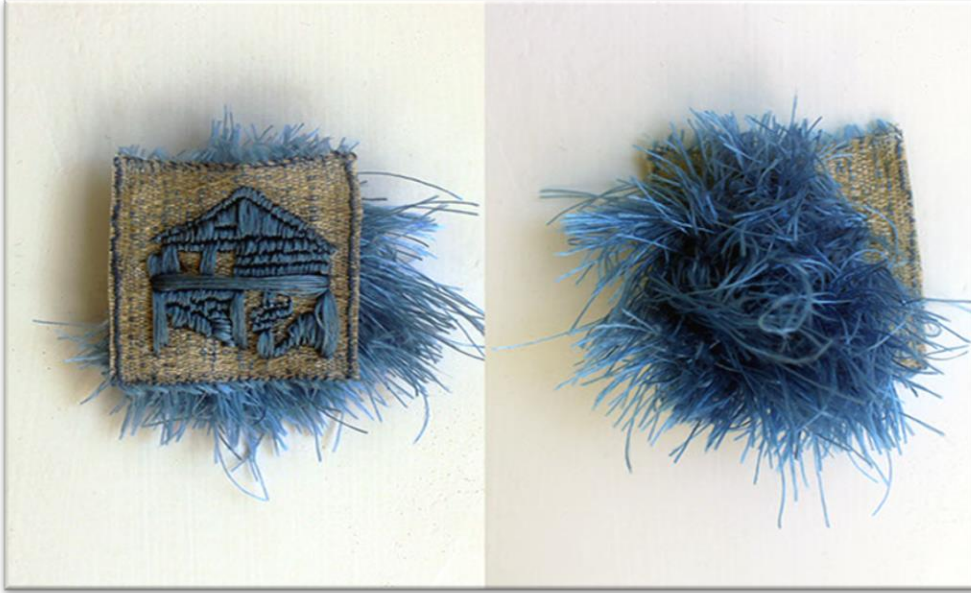
Resim 30. Olena Khavtura, “Soul Flower”, iplik,
dokuma, 5x5 cm, Ukrayna,
<http://www.scythiatextile.com/micro-2021.html> ,
02.02. 2022

Resim 31. Abraham Buddish, “Passed Down”, kotolin,
pamuk, polyester, pas ve indigo boyama, tapestry,
işleme kumaş, 5×5×1 cm, Amerika Birleşik Devletleri,
<http://www.scythiatextile.com/micro-2021.html> ,
02.02. 2022

Olena Khavtura, “Soul Flower” isimli çalışmasında kilim, ilikli, eğri atkılı ve tek çözgü üzerinde kesişen ve ilikleri yok eden kilim dokuma tekniklerinden yararlanmıştır.

Abraham Buddish, “Passed Down” isimli çalışmasındaki bezayağı ve cicim tekniklerini uygulamıştır. Aynı zamanda pas ve indigo gibi doğal boyarmaddelerle dokuma ipliklerini renklendirmiştir.

Resim 32. ve Resim 44. See Min Cheong, “Broken House” ön ve arka yüzleri,
Thai ipeği, pamuk ve twill, ek atkı dokuma, işleme, 5×5×5 cm, Malezya, <http://www.scythiatextile.com/micro-2021.html> , 02.02. 2022

See Min Cheong, “Broken House” isimli çalışmasında, geleneksel ipek ve pamuk ipliklerle ek atkılar ve dimi dokuma örgüsü kullanılarak çift yüzlü çalışılmıştır. Bu dokuma tekniği, tülü, ryijy, hopan, geve, gabbeh gibi dokumalarda da görülmektedir.

Sonuç

Dünyada farklı zaman dilimleri ve coğrafi bölgelerde yaşayan insanlar, çeşitli malzeme ve dokuma teknikleriyle yerel-ulusal-evrensel dokumalar yapmışlardır. Kilim tekniği, tüm dünyada kullanılan bir tekniktir. Avrupa’ya özgü ismi tapestry olan teknik, resim temelinde dokunmaktadır. Duvara asılmak amacıyla dokundukları için duvar halısı olarak da isimlendirilmektedirler.

Kilim ve tapestry dokumaların her ikisi de çözgü ve atkı sistemleriyle oluşturulan atkı yüzlü dokumalardır. Dokuma örgüsü bakımından kilim ve tapestry aynı tekniktir. Teknik yönden aynı olan tapestry ve kilim arasındaki en ayırt edici özellik; desen karakterlerinin birbirinden farklı olmasıdır. Batı kültürü için tapestry’nin Akdeniz uygarlıklarında çıkış noktasının Kopt dokumaları olduğu gösterilir.

Ortaçağ Avrupası’nda tapestry dokumalarda yün, keten, pamuk sonrasında da ipek kullanılmıştır. Tapestry ise dönemin mitolojik söylence ve öykülerin resimsel tasvirlerinin dokuma yüzeyine aktarılmasıdır. Kilimlerle benzerliği olmasına karşın gerçekçi anlatımı nedeniyle kilimlerden ayrı değerlendirilmektedirler.

Anadolu kilimleri hem ilikli hem de bağlantılı olmak üzere dokunmaktadır. Motif ve desenleri ise göçebe kültürlerin görsel aktarımı ile geliştirilmiştir. Bazı tapestry dokumalarında ise ilikleri yok etmek için çeşitli kenetleme teknikleri kullanılmıştır. Kilim tekniğinin ressamlar tarafından kullanımı kendilerine yeni bir ifade alanı oluşturmuştur. Kolaj, asamblaj yanı sıra kilim tekniği ile resim sanatının anlatım ve uygulama sınırları gelişmiştir.

Türkiye’de resimlerinde tapestry/kilim dokuma tekniği ve dokuma malzemelerini kullanan ilk ressam, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’nde Resim Bölümü’ne dokuma atölyesi kuran Zeki Faik İzer olmuştur. Dokuma resim yani tapestry örnekleri, Mustafa Aslier, Özdemir Altan, Zekai Ormancı gibi ressam akademisyenlerin çalışmaları ile devam etmiştir. Sanatçılar, kilim tekniğini bilinçli ya da özellikle tercih ederek kullanmaktadırlar. Kilim ve tapestrylerde kullanılan teknik, geçmiş-bugün-gelecek üçlemesi içerisinde devam etmektedir. Kilim kafadaki sembollerin görselleştirilmesi, tapestry ise resimlenmiş duygusal anlatımın dokuma teknikleri ile malzemeleştirilmesidir.

Türkiye’de tekstil sanatı alanında ilk örnekler ise ikisi de akademisyen olan Ayla Salman ve Aydın Uğurlu ile başlamıştır. Almanya’da Nürnberg Güzel Sanatlar Akademisi’nde tekstil ve dokuma ihtisası gören, akademi üçüncülük ödülü alan ve Türkiye’ye döndükten sonra İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Tekstil Bölümü’nde göreve başlayarak akademide tekstil bölümünde dokuma atölyesini kuran Aydın Uğurlu ile Hollanda’da Amsterdam Geritt Rietveld Akademisi’nde aldığı ihtisas eğitimi sonrasında Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu Tekstil Bölümü’nde çalışmaya başlayan Ayla Salman Görüney’in de Japonya Sergisi dönüşünde başladığı görülmektedir. Bu gelişim Belkıs Balpınar ile devam etmiştir.

Almanya’da Nürnberg Güzel Sanatlar Akademisi’nde de dokuma eğitimi almış çok genç yaşta ölen serbest sanatçı Çiğdem Gürel’in tapestry çalışmaları, Türkiye’de tekstil sanatının öncülerinden olmuştur.

1995 yılında Ludmila Egorova ve Andrew Schneider’in emek ve özverileriyle başlattıkları Scythia Textile günümüz tekstil sanatının gelişimi, yaratıcılığı ve gelecek için hedefler belirlemesi açısından önemlidir. 2020 ve 2021 yıllarında Ludmila Egorova, Anastasia Schneider ve Andrew Schneider bienal organizatörü olarak görev yapmışlardır.

Günümüzde İskit bölgesi ile Anadolu’daki yaşam, aynı göçebe kültürün günümüze bıraktığı örneklerle hikayeler ve eserler günümüz toplumunu şekillendirmeye devam etmektedir. Farklı kültürlerin birbirlerini tanımada yardımcı olması açısından da önemi kaçınılmazdır. Özellikle dokuma olmak üzere tekstil sanatının temelini koruması ve gelişimine öncülük etmesi açısından, Scythia Bienali örnek bir etkinlik olarak önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Acar, Belkıs (1975). Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar. İstanbul: Ak Yayınları.
- Acar, Belkıs Balpınar (1982). Kilim-Cicim-Zili-Sumak Türk Düz Dokuma Yaygıları. İstanbul: Eren Yayınları.
- Altın, Fatma (2010). Dokuma Resim Sanatında Çağdaş Etkiler. Yüksek lisans tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atabinen, Reşit Saffet (1987). Doğu Avrupa’nın Uygarlığına ve Yerleşmesine Türklerin Katkıları. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları.
- Atlıhan, Şerife (2011). “Anadolu’da Kilim Geleneği”, 18.-19. Yüzyıl Anadolu Kilimleri Gülgönen Koleksiyonu, İstanbul: Vehbi Koç Vakfı Yayınları.
- Bali, Figen (2019). Türk Göçebe Sanatında İkonografi. Yüksek Lisans tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balpınar, Belkıs; Hirsch, Udo (1983). Vakıflar Museum Istanbul Flatweaves Flachgewebe. Wesel: Verlag Uta Hülsey.
- Balpınar, Belkıs; Hirsch, Udo (1983). T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi Kataloğu. Wesel: Uta Hülsey Yayınevi.
- Begic, H. Nurgül (2017). Türk Keçecilik Sanatı. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Berkmen, Haluk (2017). Asya Kültürünün Dünyadaki İzleri. İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Çoruhlu, Yaşar (2015). “İç Asya Kurganlarında Çıkarılan Halı ve Dokuma Materyallerinin Anadolu Türk Halı ve Dokuma Sanatları Bakımından Önemi”, Prof. Dr. Selçuk Mülayim Armağanı Sanat Tarihi Araştırmaları, İstanbul: Lale Yayıncılık, s. 241-264.

- Dölen, Emre (1992). *Tekstil Tarihi Dünyada ve Türkiye’de Tekstil Teknolojisinin ve Sanayinin Tarihsel Gelişimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Güzel, Hasan Celal; Çiçek (Ed.), Kemal (Ed.); Koca, Salim (Ed.). (2002). *Türkler*, Cilt 4, Orta Çağ. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları. s. 32-41.
- Hordynsky, Sviatoslav (1984). “Sanat”, Ukrayna Ansiklopedisi (C.1), Kiev: Internet Encyclopedia of Ukraine (<http://www.encyclopediaofukraine.com/>), s. 1.
(<http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CA%5CR%5CART.htm#:~:text=The%20origins%20of%20Ukrainian%20art,found%20at%20the%20same%20sites> , 27.02.2022)
- Herodotos (2018). *Tarih*. (Çev. Müntekim Ökmen), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kurt, Halil (2012). “Ukrayna”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (C. 42). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 72-73.
- Linduff, Katheryn M., Robinson, Karen S. (2022). *Pazyryk Culture Up in the Altay*. New York: Taylor and Francis Group.
- Mallet, Marla (2000). *Woven Structures A Guide to Oriental Rug and Textile Analysis*. Atlanta: Christopher Publications.
- Ölçer, Nazan (1988). *Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Kilimler*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Öngen, Ayşe Gamze (2016). “Çağdaş Türk Kirkitli Dokuma Sanatçıları”, *Akdeniz Sanat Dergisi*, S.17, s. 59-69.
- Özay, Suhandan (2001). *Dünden Bugüne Dokuma Resim Sanatı*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- Özkan, Şükran (2011). *Sanatsal Dokumalarda Geleneksel Dokuma Tekniklerinin Kullanımı*. Yüksek Lisans tezi. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkeçeci, İlhan (2004). *Zamanı Aşanlar IX. Yüzyıla Kadar Türk Sanatı*, İstanbul: HMS Group Yayınları.
- Öztürk, Yücel (2002). “Ukrayna, II. Tarih”, *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, C. 4, s. 73-75.
- Rudenko, Sergei Ivanovich (1970). *Frozen Tombs of Siberia the Pazyryk of Iron Age Horsemen*. (Translated: M.W. Thompson), Los Angeles: University of California Press.
- Sazak, Gözde (2014). *Türk Sembolleri Hun Dönemi Türk Motif ve Sembollerinin Sanata ve Hayata Yansıması*. İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Simonet, Valerie; Gerard, Emmanuel; Giraud, Catherine (2019). *Discover An Intangible Cultural Heritage with The Aubusson Tapestry*. Aubusson: Cité internationale de la tapisserie.
- Soysaldı, Aysen (1999). “Türk Kilimlerinde Dokuma Teknikleri ve Boyama Özellikleri”, *Erdem*, S. 30, s. 600-613.
- Şirin, İbrahim Murat (2019). *Öncesi ve Sonrası ile Ukrayna’da Maidan Süreci*. Yüksek Lisans tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tarcan, Haluk (2011). *Kilim ve Halıların Konuşan Damgaları*. İstanbul: Enki Yayınları.

- Tekçe, E. Fuat (1993). Pazırık Altaylar’dan Bir Halının Öyküsü. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Uğurlu, Aydın (1985). “El Dokumacılığı Sanatında Çağdaş Yorumlar”, *Sanat Çevresi*. S. 81, s. 58-60.
- Uğurlu, Aydın (1997). “Kilim”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, (C.2), İstanbul: Yem Yayın Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, s. 1009-1010.
- Uğurlu, Aydın; Uğurlu, Servet Senem (2020). “Tekstil Müzesi Önerisi”, *Folklor Akademi Dergisi*. S. 4, s. 289-310.
- Uğurlu, Servet Senem (2018). “Anadolu Kilimlerinde Sanatsal Değerler”, *Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür-Sanat-Mimarlık Dergisi*, S. 1, s. 1-15.
- Yalın, Fikret (2021). Dokuma Resim Sanatında Kilim Tekniği ile Fotoğrafçı Yaklaşım. Sanatta Yeterlilik tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Yılmaz, Anıl (2002). “İskit Sanatı”, *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, C. 4, s. 26-32.
- Scythia (2020). Sergi kataloğu. Ivano Frankivs’k, Ukrayna.
- Scythia Mini. (2021). Sergi kataloğu. Ivano Frankivs’k, Ukrayna.
- Scythia Micro. (2021). Sergi kataloğu. Ivano Frankivs’k, Ukrayna.
- <https://www.akg-images.com/archive/-2UMDHUREZ2KY.html> , 02.02.2022.
- <http://www.scythiatextile.com/mini-2021.html> , 02.02.2022.
- <http://www.scythiatextile.com/micro-2021.html> , 02.02.2022.
- <http://www.scythiatextile.com/scythia-2020.html> , 12.02.2022.
- <http://www.scythiatextile.com/index.html> , 02.02.2022.
- <https://www.thecollector.com/who-were-the-scythians/> , 30.02.2022.